

seu compositionis, vel primam propositionem, quam formet intellectus; non vero probatur non esse primum principium in sensu, quem nos intendimus. Ad rationem enim *primi principii* quemadmodum jam præmonuimus, necesse non est, ut sit prima complexio, quam efformet intellectus, «sed solum quod ex illo quodammodo pendeat omnium aliarum veritatum scientia, ipsum vero ita sit verum, notum et indemonstrabile, ut ab alio non pendeat. Hæc autem conveniunt illi principio, ut ostensum est» (1).

Adde posse principium hoc «ad simplices terminos reduci dicendo: *Nullum ens est et non est*; sic enim conficitur ex simplicibus terminis et ex universalissimis ac primis, quod necessarium est in primo principio, ut possit omnibus scientiis esse commune, ut notavit D. Thomas (2). An vero hoc principium ita sit notum, ut a nemine possit mente negari, quamvis voce contendere videatur, item quibus modis suadendum sit contra eum, qui proterve illud negaret, vel eum ex concessis redarguendo vel ad inconvenientia sensibus repugnantia eum deducendo, tractat late Aristoteles 4.º Metaphysicor. cap. 3, 4 et 5, quibus locis videri possunt expositores, quia non est quod in hac re amplius immoremur» (3).

Objic. 3.º Docente Bœtio (4), nulla est enuntiatio notior illa, in qua aliquid enuntiatur de seipso. Ergo principium hoc: *Ens est ens* notius est principio contradictionis.

Resp. dist. antec.; nulla enuntiatio est notior illa, in qua aliquid enuntiatur de se ipso, comparatione facta inter enuntiationes, quæ varia de eodem subjecto prædicant, *conc.*, absolute *neg.* Tum *neg.* conseq.

Sic inter has propositiones idem subjectum habentes: *Homo est homo: Homo est animal; est vivens; est substantia; est doctus*, etc. etc. prima, in qua idem prædicatur de seipso, notior est cæteris. Verum autem non est nullam aliam propositionem esse notiozem illa, vel hac alia: *Ens est ens*, vel

(1) Suarez, loc. cit. n. 11.

(2) 1, 2 quæst. 64, art. 2.

(3) Suarez, loc. cit. Cfr. Fonseca. *Metaph.* lib. 4, cap. 3, quæst. 1, sect. 4 ad 1.um et ad 2.um

(4) Libr. de *Hebdomad.*

quavis alia simili. Nam his omnibus notior dicenda est ea propositio, quæ nisi vera supponatur, ruerent illæ, nec veræ haberi possent. Tale autem est principium contradictionis.

CAPUT II.

DE OPPOSITIS ENTI REALI.

Enti reali opponuntur carentiæ, negationes privationesque et ens rationis, de quibus singillatim aliquid delibandum est, siquidem nullus forte in Philosophia opportunior ad hanc tractationem locus erit (1).

ARTICULUS I.

De carentia negatione et privatione.

28. Enti generatim opponitur *nihil*, quod enim non est ens, solet dici *nihil* esse. Est ergo nihil negatio entis. Et quemadmodum ens potest sumi vel nominaliter vel participialiter, ita etiam *nihil* potest excludere vel solam actualem et physicam entitatem atque existentiam, quo sensu alter mundus possibilis actu et physice *nihil* est, vel potest etiam præterea excludere omnem essentiam realem seu existendi capacem, quo sensu idem videtur significare *nihil* atque *impossibile*.

Enti opponitur etiam *carentia*, quæ etiam *negatio* generatim vocatur, et formaliter considerata, non est aliud, quam *non esse rei*. Sic homo *caret* alis, pauper pecunia, lapis oculis, ob absentiam formarum illarum, quibus carere dicuntur. Dixi *formaliter* considerata, quia non agimus hic de carentia *virtuali* et *illativa*, cujus nomine designari potest quævis entitas positiva impossibilis cum altera, quæ proinde necessario infert illius remotionem: quo modo natura canina removet rationalitatem.

Carentiæ possunt esse vel necessariae, vel impossibiles, vel contingentes; necessariae sunt carentiæ formarum vel

(1) Cfr. Suarez, disp. 54 in procem.

Enti opponitur
Nihilum

et carentia vel
negatio.

entitatum impossibilium ac repugnantium, v. g. *carentia chimæreæ*, aut *carentia rationalitatis in equo*. Sunt impossibiles carentiæ formarum necessariorum ut v. g. *carentia Dei*, vel *carentia rationalitatis in homine*. Sunt denique contingentes carentiæ formarum, quæ possibiles quidem sint, non vero necessariæ, ut *carentia doctrinæ* vel *divitiarum in homine*.

Carentia
dividitur in
puram
negationem

Sed præcipue dividitur carentia in *negationem puram* et *privationem*. Negatio hic sumitur, non pro negativa propositione, sed pro objectiva remotione vel carentia entis; et duplex excogitari potest: altera *logica* et impropria, quæ positivam quidem continet perfectionem atque entitatem, nihilominus eandem exprimit per terminos negativos. Hoc modo *infinitas*, *immensitas*; *ineffabilitas* etc. quamquam maximam præ se ferant perfectionem; negationes dici possunt logice seu secundum modum loquendi. Verum non agimus nunc de his negationibus, sed de *physicis*. Negatio ergo physica est remotio et carentia realis entitatis; et si ita generatim accipiatur, idem prorsus est atque carentia. Negatio vero, quæ membrum est et species carentiæ nominatur *pura*, ut distinguatur a privatione, quæ est altera species carentiæ. Negatio pura est carentia formæ in subjecto non apto; privatio vero est carentia formæ in subiecto apto. Sic carentia visus in lapide et carentia alarum in homine sunt puræ ac simplices negationes; sunt autem privationes in columba, quæ utriusque perfectionis aptum subjectum existit.

et privationem.

Quamquam fatendum est privationem nonnunquam minus proprie sumi pro pura negatione aut etiam pro aliqua imperfectione aut minori gradu perfectionis in forma, quæ reapse possidetur: quo revocantur etiam plura vocabula, qualia sunt v. g. *deformis*, *decolor*, *indocilis*, aliaque similia, quibus non indicatur totalis absentia et privatio formæ oppositæ, sed tantummodo summa remissio atque imperfectio illius (1).

Itaque privatio importat negationem formæ connotando in subjecto aptitudinem ad eandem habendam, ita ut capacitas

(1) Cfr. Arist. lib. 5, *Metaphys.*, text. 27, part. 5; et S. Thom. ibid. lect. 20 paragr.

hæc subjecti ad formam, essentiam, ut ita dicam, privationis constituat; ea quippe concepta, privatio datur, ea vero non concepta intelligitur privatio. Multiplex autem distinguitur ab Aristotele varietas privationis. Primo enim dicitur privatio ex Philosopho cum subjectum caret aliqua forma, ad quam inest aptitudo, non quidem ipsi subjecto, cui carentia tribuitur, sed aliis, ut si dicas plantam *privari* oculis: et e converso nihil dicitur vere privari eo, quod a nullo subjecto potest haberi. Secundo privatio dicitur respectu formæ illius, ad quam subjectum habet aptitudinem, sin minus secundum rationem specificam, saltem secundum rationem genericam. Sic homo dicitur cæcus, quia ex sua specie est subjectum capax visus; et talpa dicitur cæca, quia licet ex sua specie visum, saltem perspicacem, non habeat, tamen est in genere animalis, quod aptum est habere visum. Tertio privatio dicitur per connotationem et eam formam, quæ subjecto convenire quidem potest, non vero proxime, sed remote, nimirum non eo tempore neque in iis adjunctis, in quibus carentia tribuitur: hoc modo infans diceretur privatus dentibus, vel usu rationis, experientia prudentiaque. Quarto denique dicitur privatio, quando abest forma, ad quam subjectum tum secundum speciem, tum secundum omnes circumstantias habet aptitudinem et capacitatem, et magis adhuc si habeat exigentiam ad formam illam habendam, qua proinde per quamdam violentiam et contra inclinationem subjecti privatur (1). Sed privatio primæ et secundæ speciei non satis propria videtur esse, cum non connotet dispositionem ad formam in eo ipso subjecto, quod illa carere dicitur.

Multiplex
privationis
varietas:

Hinc facile colliges, in quo convenient, et in quo discriminantur negatio pura et privatio. Conveniunt enim in eo, quod utraque importet carentiam et remotionem formæ (2); sed differunt primo, quia negatio dicitur pure ac præcise carentiam formæ; privatio autem præterea connotat aptitudinem

quamam sit
propria privatio:

Discrimen
inter privationem
et puram negationem.

(1) Vide Aristot. loc. cit. text. 27, part. 4; et lib. 9, text. 1, part. 4. Cfr. ibid. S. Thom., lec. 1.^a, paragr. d; Suarez, disp. 54, sect. 5, n.º 8.

(2) Vide, si vis, alias convenientias apud Suar., disp. 54, sect. 5, n. 3.

subjecti ad formam oppositam (1): quæ proinde diversitas non est penes rem significatam in recto, sed in obliquo, nam in recto utraque significat carentiam formæ vel entitatis alicujus (2). Unde differunt secundo, quia negatio non postulat subjectum, in quo sit, nam non minus est negatio quædam non esse hominis, quam carentia albedinis in eodem homine. Privatio vero e converso postulat subjectum, a quo removeat formam aut perfectionem convenientem; imo non solum postulat subjectum, sed etiam subjectum existens: quod enim nondum existit, non proprie dici potest privari perfectione (3). Tertio differunt, quia negatio, quoniam non supponit aptitudinem et capacitatem in subjecto, talis potest esse, ut sit necessaria; secus vero privatio, si proprie intelligatur, necessaria esse non potest ob oppositam rationem, sed contingens; siquidem capacitas ad aliquam formam et necessaria ejusdem carentia cadere in idem subjectum nequeunt (4). Hinc quarto et aliud sequitur discrimen, quod negatio potest habere fundamentum in subjecto, privatio vero cum connotet capacitatem subjecti, non potest in sola intrinseca illius natura fundari, sed in aliqua alia causa, quæ removeat formam, quam subjectum expetit, aut saltem ex se non respuit, sed aptum est accipere, ideoque privatio illi semper convenit per accidens (5). Quinto differunt, quia negationem et oppositam formam non datur medium respectu cujuslibet subjecti, at vero inter privationem et formam, licet etiam non detur medium respectu subjecti capacis et actu existentis, datur autem respectu aliorum. Sic inter *videns* et *non videns* non datur medium, quia nullum est excogitabile subjectum, de quo alterutrum non prædicetur. Sed inter *videns* et *cæcum* adest medium, nimirum *non*

(1) Ideo de stupido, ad exaggerandam ingenii tarditatem dici per jocum solet eum non solum privationem, sed etiam negationem habere scientiarum, quod est dicere illum ad scientias nullam penitus retinere capacitatem.

(2) Vide Suarez, loc. nup. cit. n. 7.

(3) Cfr. S. Thom., lib. 10, *Metaph.* lect. 6, paragr. d; Suarez, loc. cit. n. 15, 16.

(4) Suarez, ib. n. 11.

(5) Suarez, *ibid.* n. 11 et n. 4.

videns, quia quamquam omne subjectum per se capax visionis revera sit aut *videns* aut *cæcum*, *lapis* autem et *sol* et *planta* et alia innumera nec *vident* nec proprie *cæca* dici possunt (1). Sexto, privatio dicitur suscipere magis et minus; secus negatio. Privatio namque, non quidem ratione sui, sed respectu formæ oppositæ, potest esse totalis vel partialis, et major aut minor, prout penitus vel solum partim removeat formam: id quod locum habet in formis latitudinem habentibus sive secundum intensionem, sive secundum extensionem (2). Pura vero negatio respectu ejusdem subjecti nec augetur, nec minuitur. Nihilominus notat Suarez vix in hoc esse discrimen, quia etiam negatio pura ratione majoris aut minoris remotionis oppositæ formæ, potest intelligi vel totalis vel partialis (3). Denique differt privatio a negatione, quod illa numeratur inter realia principia generationis corporum *in fieri*, ut explicabitur opportuno in loco; negatio autem non. «Et ratio utriusque partis est, quia mutatio fieri non potest, nisi in subjecto capaci, et ideo carentia, quæ in illo supponitur, oportet, ut habeat rationem privationis, cum sit negatio in subjecto apto nato. Ergo quæ fuerit pura negatio, et non induerit rationem privationis, non potest esse principium mutationis» (4). Supponimus autem nunc generationem corporum fieri per veram mutationem substantialem. Plura dabant de his Suarezius (5) et Lossada (6).

29. Illa vero nunc occurrit difficilior controversia, in quo nimirum consistat carentia, quidve sit illud *non esse rei*. Non defuerunt, qui carentiam reponerent in actu intellectus cogitantis non esse cujusvis rei. Verum hæc opinio falsa est, tum quia, nemine cogitante, dantur a parte rei carentiæ, negationes ac privationes; et antecedenter ad mentis considerationem verificatur, quod noctu non est lux, et cæcus visu orbetur; tum etiam quia ipsi huic intellectus contemplationi,

In quo consistat carentia.

Variae opiniones: prima.

(1) Vide Arist.: lib. 10, *Metaph.* text. comm. 15, et S. Thom., *ib.* lect. 6, paragr. d; Suarez, loc. cit. n. 12-15.

(2) Vide omnino S. Thom. 1. 2, quaest. 73, art. 2 corp.

(3) Vide Suar. loc. cit. n. 10.

(4) Disp. *Metaph.* 54, tota sect. 5.

(5) Disp. *Metaph.* 54, tota sect. 5.

(6) *Metaph.* disp. 4, cap. 1.

in qua constituunt adversarii carentiæ naturam, sua quoque respondet carentia. Quodnam ergo, queso, erit constitutum illius?—Dices, alium actum reflexum intellectus. At ille etiam habet suam carentiam, de qua idem quærere poterimus, et sic in infinitum procedemus.

secunda,

Hac ergo prætermissa opinione, tres aliæ circumferuntur, quas ad trutinam revocare breviter oportet. Alii existimantes fieri non posse, ut carentiæ, nemine cogitante, reperiantur in rebus, quin habeant aliquod esse sibi proprium et intrinsicum, dicunt carentias esse entia quædam *diminuta* vel ut vocant *abusiva*, quæ constituuntur per esse aliquod *negativum* physice existens in rerum natura citra fictionem intellectus, et contradictorie oppositum entitati positivæ, quam remouent, ita ut adveniat, recedente forma positivæ, illaque adveniente, evanescat (1). Quare negationes vocant entia realia, non quidem positiva, sed negativa. Hæc opinio multis antiquis scriptoribus tribuitur, quamvis plures illorum perperam pro ea laudentur, cum stare omnino videantur pro ultima sententia. Alii contendunt carentias et negationes esse entia positiva et identificata cum divinis attributis, nempe negationes et carentias necessarias identificari cum essentia Dei, contingentes cum decretis ejusdem nolentis existentiam propositæ formæ atque entitatis. Hujus opinionis est P. Silvester Maurus (2) aliique apud Izquierdo (3) et Quiros (4). Denique alii docent negationes ejusmodi esse purum nihil, quod scilicet nullum reale esse habeat, sive positivum sive negativum: ita PP. Antonius Mayr (5), Lossada (6), Ulloa (7) et Quiros (8) cum plurimis auctoribus antiquioribus, ac nominatim cum Angelico, Cajetano, Ferrariensi, Suarezio, Fonseca, Conimbricensibus.

tertia,

quarta,
que vera est.

(1) Vide Antonium Rubio, lib. 1 *Physicor.* tract. 3, de *Privatione*, quest. 1; Barthol. Amici, *Logica*, tract. 3, quest. 5, dub. 3, art. 2.

(2) *Question. philos.* tom. 1, quest. 49, *Dico* 3.º

(3) *Pharus, scientiar.* disp. 9, quest. 3, n. 34.

(4) *Curs. Philos.* disp. 107, sect. 1, n. 4.

(5) *Philos. perip.* Part. ultim. seu *Metaph.* disp. 2, q. 1, a. 1.

(6) *Curs. Philos., Metaph.* disp. 4, cap. 2.

(7) *Prodrom.* disp. 7, cap. 5.

(8) *Loc. nup. cit.*

30. PROPOSITIO 1.^a Carentiæ nullum habent verum esse reale, utcumque diminutum quod in rebus physice existat, tamquam ab omni positivo distinctum.

Prob. 1.º Ejusmodi esse diminutum et abusivum debet esse aliquid medium inter ens reale ac nihil. Atqui concipi nequit quidpiam reale, quod nec sit ens simpliciter, nec nihil; nec possunt id adversarii, quantumvis conentur, declarare. Ergo.

Carentiæ
nullum habent
esse reale.

Major constat. Nam quidquid quomodolibet a nobis concipitur, vel ponit aliquid in rerum natura, vel non. Si nihil ponit, nihil est. Si quidpiam ponit, jam aliquid ens reale est, et quidem positivum, id enim et nihil aliud solet ab omnibus concipi pro ente positivo.

Prob. 2.º Illud esse reale, ac negativum, quod ab adversariis ponitur tamquam constitutum carentiarum, vel est a se atque improductum, vel est ab alio et productum. Non primum, quia esse a se atque improductum est proprium solius Dei. Nequet secundum: secus enim α) a tota æternitate darentur vera entia realia, voca, si vis *negativa*, *diminuta*, *abusiva*, vel quocumque alio nomine, verum tamen esse physicum sibi proprium habentia, et infinita, tot nimirum quot fuerunt negationes entium positivorum, sive possibilitium sive impossibilitium, ante mundi creationem. β). Et quoniam dantur carentiæ *necessariæ*, videlicet negationes impossibilitium et chimærarum, Deus necessario debuit ab æterno producere innumeram multitudinem ejusmodi entium diminutorum. Atqui hæc pugnare prorsus videntur cum temporanea et libera productione omnium entium creatorum, quam Fides catholica docet. Ergo.

Prob. 3.º Inutile est ejusmodi entia diminuta et abusiva in medium proferre ad declarandas carentias, quæ commodè possunt explicari per solum *non esse* formæ vel entitatis aliqujus. Ergo respuenda sunt tamquam innania figmenta, quibus illud mihi videtur ansam dedisse, quod carentiæ negationesque verificentur de rebus independentem a mentis consideratione, siquidem non ideo hic homo est cæcus aut non existit, quia *cogitatur* aut *cogitari potest* ab aliquo cæcus vel non *existens*, sed e converso ideo *cogitatur* vere aut

potest cogitari, quia est sine visu et sine actuali existentia. Verum aliud est, quod aliquid hoc modo detur in rebus, quatenus verificare possit cognitiones et affirmationes intellectus, et aliud est, quod habeat suum proprium esse verum ac reale, qualecumque tandem illud sit, quemadmodum mox fusius exponetur.

31. PROPOSITIO 2.^a Negationes et carentiæ non identificantur cum divina realitate; necessariæ nempe cum essentia, et contingentes cum decretis Dei libere nolentis existentiam certarum rerum.

nec
identificantur
cum divina
realitate,

Et planum est sermonem esse de ipso *formali* constitutivo negationum; negari enim nequit *radicem et causam* negationum contingentium rejiciendam tandem esse in divina decreta, et necessariarum in essentiam Dei, quæ cum sit fons et exemplar omnis entitatis absolute producibilis, eo ipso censi debet etiam ratio, cur aliqua sint impossibilia et chimærica, nimirum, quia nequeunt ullo modo imitari et participare divinum illud exemplar.

Probatur itaque 1.º Nam etiamsi per impossibile fingatur Deum non esse, adhuc essent negationes et carentiæ, imo non possent non esse, quia quod a Deo non producitur, nequit esse in rerum natura. Ergo non consistunt formaliter negationes in divina essentia vel decreti.

Prob. 2.º Si negationes formaliter constituerentur per divinam realitatem, Deo non existente, non amplius darentur illæ negationes, puta negatio chimæra, vel negatio alterius mundi. Ergo tunc revera existerent chimæra omnes et alter mundus; quod certe non minus ridiculum est, quam absurdum.—Et proba, quia non dari negationem chimæra, vel alterius mundi est dari chimæram vel alterum mundum, ut per se patet.

Dices hæc argumenta inniti in hypothesi chimærica, ideoque non valere, quia tam sequitur illud, quod nos concludimus, quam oppositum.—Fateor inniti in chimærica hypothesi, sed non ideo vim suam amittunt, quia ex talibus suppositionibus per locum intrinsicum, ut ajunt, consequitur existentia chimærae alteriusque mundi, supposita veritate

contrariæ sententiæ, non vero sequitur eo modo non existentia sive chimæra sive alterius mundi (1).

Prob. 2.º Decretum Dei et volitio condendi mundum non est formaliter ipse mundus, sed illative tantum, nimirum est causa mundi. Ergo similiter negatio et carentia mundi non est formaliter ipsum decretum non creandi mundum.

Patet conseq. α) Quia non minus nolitio mundi tollit mundum, quam volitio ponit. β) æque præscindimus a Deo divinisque attributis, cum mundi existentiam contemplamur, et cum ejusdem non esse cogitare lubet (2).

Prob. 3.º Si essentia Dei ac volitio decernens non esse alicujus rei, foret constitutivum negationum, negationes quævis haberent esse perfectius, quam formæ positivæ oppositæ: unde majus et melius foret *non ens*, quam ens. Nam negationes hujusmodi et non entia constituerentur per divinam realitatem, secus atque formæ illæ oppositæ, quæ sua quæque limitata gaudent essentia. Quis autem possit fingere rem magis sensui communi repugnantem? (3)

32. PROPOSITIO 3.^a Carentiæ non habent ullum veri nominis esse, sive positivum sive negativum, neque ullam realem entitatem, sed sunt a parte rei merum nihil, seu non esse formæ positivæ, quam remove dicuntur.

Hæc est procul dubio sententia S. Augustini, cujus hoc extat perspicuum testimonium: *Nescio quomodo dicamus: Habet egestatem aut: Habet stultitiam. Tale est enim, ac si locum aliquem, qui lumine careat, dicamus habere tenebras, quod nihil aliud est, quam non habere lumen. Non enim tenebræ quasi veniunt aut recedunt: sed carere lumine hoc est jam tenebrosus esse: ut carere veste, hoc est nudum esse; non enim veste accedente, velut aliqua res movibilis, nuditas fugit. Sic ergo dicamus aliquem habere egestatem, quasi dicamus habere nuditatem. Egestas enim verbum est non habendi.*

sed sunt a
parte rei merum
nihil et non
esse
formæ,
quam removeant.

(1) Cfr. Izquierdo, *Pharus scientiar.* disp. 9, quæst. 3, n. 46.

(2) Vide Lossada, loc. cit. n. 10.

(3) Lossada, loc. cit. n. 11. Plura quære, si vis, apud eundem et apud P. Sebast. Izquierdo, loc. cit. n. 44 seqq.

Quamobrem ut, quod volo, explicem sicut possum; ita dicitur: Habet egestatem, quasi dicatur: Habet non habere (1).

Quibus affinia sunt hæc alia: Unde jussisti (loquitur cum Deo) ut scriberetur, quod tenebræ erant super abyssum, quid aliud quam lucis absentia? Ubi enim lux esset, nisi superesset eminendo et illustrando? Ubi ergo lux nondum erat, quid erat adesse tenebras, nisi abesse lucem? Super itaque erant tenebræ, quia lux super aberat. Sicut sonus ubi non est, silentium est. Et quid est esse ibi silentium, nisi sonum ibi non esse (2). En ergo secundum Augustinum esse negationes per vocabula egestas, tenebræ, silentium, nuditas significatas, perinde est ac non esse divitias, lucem, sonum vestem.

Eadem est Aquinatis doctrina multis in locis (3): eadem Cajetani (4), Ferrariensis (5), Dominici Soti (6), Petri Fonseca (7), Suarezii (8), Benedicti Pererii (9), Conimbricensium (10), Izquierdi (11), Petri Hurtadi (12), Roderici Arriaga (13), Georgi Rhodes (14), Joannis Ulloa (15), Quiros (16),

(1) Lib. de Vita beata, cap. 3, Disputatio tertie diei.

(2) Libr. 12. Confess. cap. 3. Cfr. lib. primo Imperfecto de Genes. ad litt. cap. 4; quem locum expendit Semery mox citandus.

(3) 2.º Dist. 34, q. 1, a. 1 corp., dist. 37, q. 1, a. 2 ad 3.^m; Metaph. lib. 4, lect. 1, paragr. d; lib. 5, lect. 9, paragr. d; lib. 12, lect. 1, paragr. c.; Opusc. de Ent et essent. cap. 1; 3.º Contr. Gent. cap. 9, fin.; Qq. disp., quest. 1 de Malo, a. 1 ad 20, art. 2 ad 13; de Verit. q. 3, a. 4 ad 6.^m, et alibi.

(4) In 1 p. q. 48, art. 2, paragr. Et nota bene lysisicut.

(5) In lib. 3.^m Contr. Gent. cap. 9, ad 6.^m objection.

(6) Lib. 1. Physicor. q. 8.

(7) Lib. 4.º Metaph. in explanat. cap. 2; litt. e; lib. 5, q. 1, sect. 4, paragr. His positio; q. 4, sect. 2, Rejiciuntur deinde.; cap. 7, q. 6, sect. 5, paragr. Huic objectioni occurrendum est.

(8) Disp. 54, Metaphys., sect. 3, n. 1, 3, 4 et alibi.

(9) De communib. omnium rerum natural. princip., lib. 5, cap. 24.

(10) Physicor., lib. 1, cap. 9, q. 7, a. 1, 2.

(11) Pharus scientiar. disp. 9, q. 3, a. num. 59.

(12) Physic. disp. 3, sect. 1.

(13) Physic. disp. 2, sect. 1.

(14) Philos. peripatet. lib. 2, disp. 1, q. 1, sect. 3.

(15) Loc. cit.

(16) Curs. Philos. disp. 107, sect. 1.

Ludovici Lossada (1), Andreæ Semery (2), Mastrii (3), Joannis a S. Thoma (4), aliorumque. Et crediderim multos eorum, qui aliquid esse tribuerunt carentis, licet ambigue locuti fuerint, re ipsa non dissentire.

Probatur itaque propositio 1.º per exclusionem aliarum sententiarum. Si enim negationes et carentiæ non sunt quippiam reale, verum habens esse, sive positivum sive negativum, reliquum est, ut sint nihil a parte rei. Et quoniam præcise tolluntur per præsentiam formæ, quam negant, recte dici possunt consistere in mero non esse formæ positivæ.

Prob. 2.º Eadem est ex sensu communi vis harum duarum propositionum: *Mundus ab æterno est nihil*, et: *Ab æterno datur carentia vel negatio mundi*. Atqui prima propositio significat mundum ab æterno ante sui creationem nullum prorsus esse habuisse, sive positivum sive negativum; secus enim vera non foret propositio. Ergo idem est dicendum de altera, ac proinde carentia vel negatio per nullum esse reale sive positivum sive negativum constituitur, sed per non esse.

Prob. 3.º Non est tribuendum carentis aliud esse, quam illud quod necessarium est ad hoc, ut verificetur quod aliqua forma vel entitas non sit in rerum natura, vel desit alicui subjecto aliquid, quod posset inesse; hæc enim et alia similia designantur per proprias ac formales carentias, negationes, privationesve. Atqui evidens videtur in terminis illa omnia verificari per merum non esse formæ vel entitatis negatæ, quin oporteat in hujus locum substitui existentia alterius entitatulæ, nimirum aliquid esse verum, sive positivum sive negativum, sive magnum sive diminutum. Ergo (5).

33. Hinc colliges 1.º Nullum revera dari constitutum, essentiam aut quidditatem, atque adeo definitionem, nisi pure nominalem, carentiarum. Unde quæstiones istæ, *quid sit carentia*, in quo consistat, *per quid constituatur* proprie loquendo ineptæ sunt, vel implicantes, aut falsi suppositi:

Nullum habent
carentiæ
constitutivum
nec essentiam:

(1) Loc. cit.

(2) Triennium philos. tom. 2, disp. 2, q. 9, a. 1, 2.

(3) Physic. disp. 4, q. 5, a. 1.

(4) Curs. philos., Logica, quæst. 2, a. 1 in respons. ad 1.^{am} Object.

(5) Vide de his Lossada, loc. cit. n. 18 seqq.

non secus ac si queratur, *quid sit nihil, quodnam ens sit nullum ens, in quo consistat non consistere, per quid constituitur non constituit* (1).

nec intellegi
queunt
nisi per ordinem
ad formas,
quas remouent.

2.º Intellegi non posse carentias, negationes privationesque nisi per formas positivas, quas remouent. Quomodo quaeso, intelliges *negationem lucis, rationalitatis, visus*, nisi cognoscendo *lucem, rationalitatem, visum*? (2)

3.º Intellectum nostrum, cum carentias, quæ purum nihil sunt et merum *non esse* alicujus formæ, conatur intelligere instar *alicujus entis*, esse aliquid habentis, fingere id, quod vocatur *ens rationis*, de quo mox agendum est.

Quodnam sit
verificativum
actuum
negantium
existentiam rei.

34. SCHOLIUM. Quæri solet hic, quodnam sit objectum verificativum actuum negantium existentiam rei alicujus, v. g. hujus propositionis: *Non est lux*. Et videtur respondendum, ejusmodi objectum esse ipsam rem vel formam, quæ negatur. Unde istæ duæ propositiones: *Lux existit*, et: *Lux non existit*, idem habent verificativum, lucem, sed tamen in diverso sensu, prima in sensu positivo, altera in sensu negativo. Atque ideo duplex potest distingui verificativum; alterum est objectum illud, quo dato vel posito, actus est verus, et quo non dato, idem actus est falsus: et vocatur verificativum in sensu positivo, ac tale est objectum verificativum propositionum affirmatarum. Alterum est objectum illud, quo dato, actus est falsus, quo non dato, actus est verus, et vocatur verificativum in sensu negativo; et talis objecti tantummodo capax est negativa propositio. Et sic bene intelligitur, quomodo judicia contradictoria sint de uno eodemque objecto, quod ab uno affirmatur, ab altero negatur, et ideo unum idemque est objectum, quod veram reddere potest alterutram duarum propositionum, sed unam tantummodo prout datum et existens, alteram solum prout non datum et non existens. Videlicet eadem lux, quæ cum datur et existit, verificat hanc propositionem: *Lux est*;

(1) Lossada ib. n. 24.

(2) Vide Suarez, disp. 54, sect. 5, n. 5; S. Thom. 1.º, dist. 36, q. 1, a. 2 corp.

eadem cum jam non datur, vel non existit, verificat contradictoriam ejus: *Lux non est* (1).

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

35. Objic. 1.^a A parte rei vere datur, nemine cogitante, cæcitas in cæco ac tenebræ in aëre, itemque innumere negationes rerum, quæ possent quidem existere, non vero existunt. Atqui quæ nemine cogitante, dantur in rerum natura, vere realiter esse dicuntur. Ergo vere sunt in rerum natura. Sed nihil est in rerum natura, quod esse aliquid non habeat. Ergo.

Resp. dist. Major.; quatenus habeant esse aliquid sibi proprium, *neg.*, quatenus mere desit in rerum natura perfectio et entitas realis, quam ejusmodi carentiæ remouent, *conc.*

Dist. pariter Minor.; si sint aliquid positivum *conc.*, secus *neg.*, Dist. etiam primum consequ., per proprium esse, *neg.*, per merum non esse formæ oppositæ, *conc.*

Et *contradist.* Minor subs.; si sit ens positivum, *conc.*, secus, *neg.* et *neg.* consequ.

Et responsio satis, puto, intelligitur ex dictis. Dari enim cæcitatem est formaliter *non dari* vel *non esse visum*, et *dari tenebras* est formaliter *non esse lucem*, et ita porro. Quia propositiones hujusmodi asserentes carentiam aliquam, secundum formam quidem logicam et grammaticalem affirmativæ sunt, virtualiter autem et objective spectatæ, reputandæ sunt potius negativæ. Et juxta hanc explicationem, posset etiam negari simpliciter, quod dentur negationes (2).

Instabis 1. Propositio hæc: *Tenebræ sunt*, si vera est, a parte rei, verificativum objectum postulat: secus enim veritas esset in sola propositione, non vero partim in propositione ac partim in objecto. Ergo a parte rei debet admitti aliquid esse tenebrarum, quod propositionem illam veram reddat.

(1) Vide fuse de his disserentem P. Lossada, loc. cit. n. 26 seqq.; et Ulloa, loc. cit., cap. 7.

(2) Vide Card. Cajetanum in Comment. sup. Opuse. S. Thom. de Ent. et essent. cap. 1, Circa primam differentiam etc.

Resp. neg. conseq.; Nam verificativum sufficiens est, ut jam monuimus, lux non existens, seu non esse lucis, quin ullum aliud esse fingatur. Nullo enim reali esse in locum lucis existente, per solam desitionem et absentiam lucis, jam illico vera est propositio hæc: *Tenebræ sunt*. Quam enim verum est affirmare esse id, quod est, tam verum est negare esse id, quod non est.

Instab. 2.º Ut vera sit hæc propositio: *Tenebræ sunt*, oportet supponere *non esse lucem*. Atqui non esse lucem est quoddam esse negativum. Ergo tenebræ constituuntur per aliquod esse negativum.

Resp. neg. Minor; nisi verbis ludamus. *Esse* enim negativum, prout ab adversariis adstruitur vel adstrui debet, ut pugnet contra nos, dicitur esse verum et reale aliquod *esse*. Verum *non esse* rei certe non est aliquod esse, ut evidens est ex terminis. Cæterum si per *esse negativum* non aliud intelligitur ab adversariis, quam merum non *esse*, amice sentimus cum ipsis: non enim aliud contendimus.

Objic. 2.º Quando aliquid desinit esse, datur mutatio in rerum natura, non secus atque cum aliquid de novo fit. Ergo in desitione rei novum aliquod esse negativum agnoscendum est in natura.

Resp. neg. conseq.; ut enim mutatio illa contingat, sufficit simpliciter, ut removeatur, et jam amplius non sit aliquid positivum, quod prius existebat.

Objic. 3.º Si carentiæ nihil sunt, inter privationem v. g. visus et privationem auditus nullum erit discrimen. Tum enim cæcitas tum surditas nihil revera foret. Inter nihil autem et nihil quænam potest esse differentia? Atqui hoc absurdum prorsus est nec minus ridiculum. Si enim nulla est differentia inter cæcitatem ac surditatem, idem erit cæcum esse, ac surdum.

Resp. neg. Major.; quia *omnis defectus seu privatio speciem sortitur secundum habitum oppositum: differunt enim cæcitas et surditas secundum differentiam visus et auditus* (1).

(1) S. Th. 2. 2.º q. 107. a. 2 in corp. Cfr. 4.º dist. 16. q. 3. a. 2. quaestiuic. 3.^a

Ad probationem *dist. Minor.*; inter unum *nihil* et alterum *nihil* nulla est differentia secundum id, pro quo *nihil* supponit, *conc.*, secundum id, quod significat, *nego*. Nam licet nulla realitas sit, pro qua supponat *nihil*, tamen potest varia significare variaque objecta verificativa habere. Siquidem *nihil* cæcitatibus respondet tamquam objectum verificativum visus non *datus* vel non *existens*, et *nihil* surditatibus pariter *auditibus non existens*.

Objic. 4.º Quod dicit realem habitudinem ad aliud, reale est. Atqui privatio talem habitudinem dicit, quandoquidem per hoc præcise discriminatur a pura negatione, quod importet respectum ad subjectum aptum. Ergo...

Resp. neg. Min. Privatio invenitur quidem in subjecto aptitudinem habente ad formam ablatam, sed tamen ipsa nullam realem continet relationem. Aliud enim est dicere, quod privatio non possit proprie prædicari, nisi de subjecto relationem aliquam capacitatis habente ad formam oppositam, ideoque conceptus privationis connotet essentialiter ejusmodi subjectum, et aliud est, quod ipsa relatio dicat realem relationem ad illud subjectum.

Objic. 5.º Deus sæpe dicitur velle carentiam peccati, aut odio habere omissionem actus præcepti, procurare sæpe, ut boni careant divitiis et commodis temporalibus ad exercitationem præstantiorum virtutum etc. etc. Atqui nequit Deus velle, odio habere, procurare etc. id, quod nihil est. Ergo carentiæ illæ atque omissiones aliquam habeant entitatem necesse est.

Resp. dist. Major. Hæc aliaque similia tribuuntur Deo, ita tamen ut intelligi debeant rite pro subjecta materia, *conc.*, ita ut sumi debeant, prout jacent, *nego*.

Hæc enim revocanda sunt semper ad eum sensum, qui nihil absurdi contineat, ut fit in pluribus aliis formulis loquendi vulgaribus, quas philosophi est sapienter interpretari. Dicitur ergo Deus velle peccati carentiam, quia non vult actum peccaminosum, sed detestatur: odio habet omissionem præcepti, non quia ipsa formalis ommissio, quæ nihil est, sit objectum divini actus, sed quia existentiam et positionem actus præcepti desiderat: procurat carentiam divitiarum, quia simpliciter non vult divitias largiri, sed vult, ut electi sui

occasione illius defectus rerum temporalium in solidis virtutibus exercentur. Atque idem dic de similibus.

Objic. 6.º Bonum et ens convertuntur. Atqui dantur negationes bonæ. Ergo entitatem realem contineant necesse est. Et re quidem vera: *Bonum erat, si natus non fuisset homo ille*, inquit Christus Dominus in Evangelio (1).

Resp. dist. Min.; moraliter ac relative, nimirum quatenus appetibiles sunt saltem per accidens, quia minus malum afferunt subjecto, quam formæ positivæ opposita, *conc. physice et absolute, neg.*

Et sic explicata manet Christi Domini sententia.

Nam pejus ac grandius malum est peccatum, utpote malum morale, quam quævis negatio et carentia realitatis physicæ, quæ est purum malum naturale, et in hoc sensu potius magisque appetibile est *non esse*, quam esse peccatorem atque æternis suppliciiis addictum (2).

Objic. 7.º Necesse est admittere aliquid distinctum a Petro, quod sit cæcitas Petri; secus cæcitas identificaretur cum Petro. Atqui illud distinctum a Petro nequit aliud esse, nisi formalis privatio visus in illo. Ergo datur formalis privatio ejusmodi, ac proinde datur forma aliqua incompositibilis cum potentia visiva, quæ vel erit entitas quædam recepta in Petro, vel voluntas divina removens a Petro visivam facultatem.

Resp. dist. Major. Necesse est admittere aliquid distinctum distinctione positiva entis realis ab ente reali qualicumque, *neg.*, distinctione non entis ab ente, *conc.*

Et *neg.* conseq. Et patent omnia ex dictis.

Objic. 8.º Si carentiæ negationesque sunt purum nihil, sunt chimæra: id quod absurdum est. Et probatur, quia chimæra est id, quod si existeret, contradictionem implicaret. Sed purum etiam nihil, si existeret, involveret contradictionem. Ergo.

Resp. neg. assertum: et ad probationem *neg.* consequentiam, quæ derivatur ex particularibus. Non enim omne, quod positum in existentia implicaret, simpliciter chimæra est.

(1) Matt. c. 26, vers. 24.

(2) Cfr. S. Th. 1 p. q. 5, a. 2, ad 3.um

Quamvis *nihil*, realiter existens contradictorium foret, nimirum ens simul et non ens, *nihil* autem, non existens, distinguitur a chimæra, cujus nomine intelligitur id, quod in suo conceptu repugnantiam involvit, notisque coalescit contradictoriis.

Objic. 9.º Quidquid cognosci potest habet aliquod esse, objectum enim intellectus est ens. Atqui carentiæ cognoscuntur. Ergo habent esse aliquod, sin minus positivum, certe negativum.

Resp. dist. Major. Quidquid ratione sui cognosci potest, *conc.*, quidquid solum ratione alterius, et per ordinem ad formam, quam excludit, *neg.* Et *contradistincta* Minore, *neg.* conseq.

Objic. 10.º Sacræ Litteræ in hymno *Trium Puerorum* in fornace babilonica canentium, tenebras invitavit ad laudandum Deum. Atqui nihil invitari ad laudem potest, nisi habeat aliquod esse quod Deo acceptum referat. Ergo...

Resp. Illo modo loquendi non tenebræ ipsæ, quæ certe carent intellectu, sed homines ad laudem Dei ex consideratione tenebrarum incitantur; siquidem et ea, quæ sunt, et ea, quæ non sunt, suo modo divinam bonitatem ideo prædicare dicuntur, quia ad divinæ bonitatis gloriam contemplantium mentes invitant, quemadmodum jam diu pulcherrime exposuit S. Augustinus: *Privationes rerum sic ordinantur in universitate naturæ, ut sapienter considerantibus non indecenter vices suas habeant. Nam et Deus certa loca et tempora non illuminando, tenebras fecit tam decenter, quam dies. Si enim nos continendo vocem, decenter interponimus in loquendo silentium; quanto magis ille quarundum rerum privationes decenter facit, sicut rerum omnium perfectus artifex? Unde et in hymno trium puerorum etiam lux et tenebræ laudant Deum (Daniel, cap. 3, v. 72); id est, ejus laudem in bene considerantium cordibus pariunt (1).*

(1) S. August. *De Natura boni*, cap. 16.

ARTICULUS II.

Quid sit ens rationis.

Tripliciter
dicitur
ens rationis.

36. Magna est cum carentiis, quas hactenus declaravi-
mus, enti rationis cognatio. Ut vero ante omnia vis verbo-
rum determinetur, notandum est, tripliciter aliquid dici posse
ens rationis, quasi ens cujus existentia dependet a ratione.
Tripliciter enim potest existentia rei alicujus dependere ab
intellectu vel ratione; *effective* scilicet, sicut effectus a causa;
subjective, sicut accidens a subjecto; et *objective*, sicut cog-
nitum a cognoscente. Ens ergo rationis *effective* dici posset
aliquid effectum vel elaboratum a mente. Hoc modo idea
v. g. domus fabricandæ vel tabulæ depingendæ nomen
entis rationis sortiri posset, utpote opus et effectus rationis.
Ens rationis *subjective* foret aliquid inhærens intellectui
tamquam subjecto. Sic habitus et actus intellectuales nuncu-
pari possent entia rationis, cum sint accidentia realia intel-
lectus. Tertio dici potest aliquid ens rationis *objective*, quia
est objectum cognitum ab intellectu, eoque sensu *objicitur*
coram intellectu tamquam terminus actus illius (1). «Nam
quia cognitio fit per quamdam assimilationem et quasi attra-
ctionem rei cognitæ ad cognoscentem, dicitur res cognita
esse in cognoscente, non solum inhæsi per suam imagi-
nem (nimirum per actum cognitionis, qui est imago rei
cognitæ) sed etiam *objective* secundum seipsam» (2).

Notandum præterea est, eorum quæ *objective* hoc tertio
modo dici possunt entia rationis, ex eo quod *objective sunt in*
intellectu, quatenus ab ipso cognoscuntur, duo esse genera:
alia enim habent suum esse a parte rei, sive actuale sive
possibile; alia vero quæ nec sunt a parte rei, nec possunt
esse, ideoque non habent aliud esse præter objectivum,
quod consistit in hoc, quod cognoscantur.

Itaque ea, quæ in primo et altero sensu denominationem
entium rationis subire absolute possent, non solent vocari

(1) Vide Suarez, ib. sect. 1, n. 5. Cfr. Auctor opusc. de *Summ. totius Logicæ* tract. 2 de *Prædicam.* cap. 1; Conimbricenses, *Logic.*, in *Præfat. Porphyrian.* q. 6, a. 1.

(2) Suar. disp. 54 sect. 1, n. 5 in fine.

entia rationis. Ens enim rationis solet opponi enti reali; entia
vero, quæ aut a ratione vere producuntur aut in eo realiter
inhærent, entia realissima sunt. Ea etiam quæ objective sunt
in mente, nimirum per cognitionem, ex eo solum quod
cognoscantur, non solent denominari entia rationis, si modo
suum esse reale habeant, aut certe possint extra mentem
habere. Sed ea solum proprie et antonomastice dicuntur
entia rationis, quæ non aliud habent, nec habere possunt
esse præter *logicum* et *objectivum*, quod in eo consistit, ut
cognoscantur (1).

Quæ cum ita sint facile intelligitur notio entis rationis.

37. PROPOSITIO. Ens rationis est illud, quod habet esse
objective tantum in intellectu, seu illud, quod a ratione
cogitatur ut ens, cum tamen in se entitatem non habeat.

Ita Suarez (2) ex Averroë ad mentem Aquinatis (3) et
Cajetanus (4), Soncinas (5), et Joannes a S. Thoma (6),
P. Antonius Rubio (7), Arriaga (8), Rhodes (9), Lossada (10),
Mastrius (11), Conimbricenses (12), alique plures.

Declaratur. *Esse reale* est illud, quod rei competit in
seipsa, et est proprium entium realium, quæ ab eo vocantur
entia realia; esse vero *objectivum* est *cognosci*, quia quævis
res, ex eo quod *cognoscatur*, dicitur *esse objective* aut *logice*
in cognoscente. Dicitur ergo ens rationis illud, quod nullum
habet esse reale, sive actuale sive possibile, sed tantum

Quoddam sit
proprie ens
rationis.

Declaratur et
probat
hæc notio entis
rationis.

(1) Vide Suarezium hæc egregie declarantem (disp. Met. 54, sect. 1, n. 5, 6). Cfr. Auctor Opusc. de *totius Logicæ Aristot.* *Summa*, tract. 2.º; de *Prædicamentis*, cap. 1, vers. med.

(2) Loc. cit., n. 6.

(3) 1 p. q. 16. a. 3 ad 2.^{am}; 1, 2 q. 8, a. 1, ad 3.^{am}; de *Natura generis*, cap. 1; lib. 4 *Metaph.*, lect. 1, paragr. d etc.

(4) Comment. in cap. 1 de *Ente et essentia*.

(5) *Metaph.* lib. 10, quæst. 5.

(6) *Curs. philos.*, Log. 1, quæst. 2, a. 1.

(7) *Logica*, Tract. de *Ente rationis*, n. 2.

(8) *Curs. Phil.*, *Metaph.* disp. 7, sect. 1, n. 1.

(9) *Philos. Peripat.* Log. disp. 2, q. 1, lect. 2.

(10) *Logica*, tract. 1, disp. 2, cap. 4, n. 4.

(11) *Logic.* disp. 3, q. 2, a. 2, n. 30; et *Metaph.*, disp. 2, q. 9, a. 1.

(12) *Logic.*, de *Universalibus*, q. 6, a. 1.

habet esse cognitionis, ideoque tale est, ut licet non sit vere ens, tamen cognoscitur ut ens quoddam.

Probatum propositio. Ens enim rationis vocatur per oppositionem ad ens reale, et intelligitur tamquam aliquid ab ente reali penitus diversum. Sed quicquid præter esse cognitionis, habet in se reale esse sive essentialis sive existentis, est ens reale. Relinquitur ergo, ut ens rationis sit illud, quod habet esse objective tantum in intellectu.

quod non est
omnino
confundendum
cum carentis.

Ex hoc videre facile poteris, non esse confundendum ens rationis cum carentis. Primo, quia ut mox dicetur, sunt entia rationis, quæ non sunt carentis. Deinde quia carentis, negationes aut privationes *prout tales*, non sunt ens sive reale sive rationis, sed purum *non ens*, ut fuse ostendimus in præcedentibus; quamquam suppeditant quidem materiam et occasionem intellectui ad conflanda entia rationis. Si enim, cum nihil sint, cogitentur ut aliquid, vel cum sint *non ens*, apprehendantur ut *ens quoddam*, fient eo ipso entia rationis per ejusmodi fictionem intellectus. Non ergo sufficit ad notionem entis rationis esse carentiam, purum nihil et non ens, sed insuper requiritur, ut concipiatur instar entis cuiusdam (1). Sic cæcitas v. g. non est ens rationis nisi apprehendatur per modum positivæ cuiusdam affectionis vel qualitatis, quæ oculis adhæreat; nec tenebræ neque alia quævis negatio, nisi tamquam tenuissimæ qualitatis, aut atræ nubis vel alterius nescio cuius entitatis larva representetur (2). Ergo ens rationis est aliquid distinctum ab ente reali et puro nihilo.

Dices non esse rectam hanc descriptionem entis rationis. Nam entia rationis, cum de novo incipient esse, causam efficientem habeant, oportet. Atqui causa efficiens, qua talis, non largitur esse objectivum, sed esse intrinsicum ac reale ipsi effectui. Ergo impossibile est, ut ens rationis habeat esse tantum objective in intellectu. Præterea ens rationis videtur etiam fabricari non ab intellectu dumtaxat,

(1) *Nec oppositum ejus (entis) intelligere potest intellectus, nisi fingendo ipsum ens aliquo modo: quod cum intellectus apprehendere nititur, efficitur ens rationis.* S. Thom., Opusc. de Natura generis, cap. 1.

(2) Cfr. Suarez, disp. 34 *Metaphys.*, sect. 4, n. 3.

sed a sensibus etiam et voluntate. Itaque iterum vitiosa est a nobis allata descriptio. Tertio, non desunt entia rationis, quæ independenter a mentis consideratione talia sunt: quale est v. g. similitudo vel dissimilitudo vigens inter duo entia rationis; nam duo entia rationis, etiam nemine cogitante, habent inter sese a parte rei similitudinem aliquam, non secus atque realia entia.

Verum hæc levia sunt. Ad primum enim respondeo *distinguendo*. Entia rationis, si sumantur subjective et improprie pro ipsis actibus cognitionis representantibus per modum entis id, quod non est ens, *conc.*, si sumantur objective pro ipsis hujusmodi non entibus relucentibus in cognitione per modum entium realium, *neg.* Et similiter *disting.* conseq. Nam entia rationis in proprio sensu accepta cum non sint ens reale, nunquam incipiunt, nec possunt incipere, esse per aliquam intrinsecam et physicam existentiam, sed tantum incipiunt esse *extrinsece* et *objective*, nimirum cognoscuntur. Per hoc enim entia rationis fieri dicuntur, quod cognoscantur, cum *esse* illorum sit *cognosci*.

Causa autem, cur mens ejusmodi entia fabricatur, triplex assignari potest cum Suarezio: «Prima est cognitio, quam intellectus noster consequi conatur de ipsis etiam negationibus et privationibus, quæ nihil sunt. Cum enim objectum adæquatum intellectus sit ens, nihil potest concipere nisi ad modum entis; et ideo dum privationes aut negationes concipere conatur, eas concipit ad modum entium, et format entia rationis. Hanc rationem tangit D. Thomas (1), quæ non videtur habere locum in relationis, et ideo addenda est secunda causa proveniens ex imperfectione nostri intellectus. Cum enim aliquando non possit cognoscere res, prout in se sunt, eas concipit per comparisonem unius ad aliam; et ita format relationes rationis, ubi veræ relationes non sunt. Atque hi duo modi fundantur aliquo modo in rebus, vel ordinantur ad cognoscendum aliquid, quod vere de rebus ipsis dici potest. Est tamen tertia causa proveniens ex quadam fecunditate intellectus, qui potest ex veris entibus ficta

(1) S. Thom. Opusc. De Natura generis, cap. 1; 1 p. quæst. 16, art. 3 ad 2.um; et 1. 2., quæst. 8, art. 1 ad 3.um

conficere, conjungendo partes, quæ in re componi non possunt: quomodo fingit chimæram aut quid simile. Et ita format illa entia rationis, quæ vocantur impossibilia, et ab aliquibus dicuntur entia prohibita. In his autem conceptionibus non fallitur intellectus, quia non affirmat ita esse in re, sicut ea concipit conceptu simplici, in quo non est falsitas» (1).

Ad alterum respondetur, *negando* antec. ex communiiori doctrina, quam nunc supponimus, et mox exponemus, circa efficientem causam entium rationis.

Ad tertium pariter respondetur, *negando* assumptum. Etenim quæ non sunt entia, non possunt ullam realem similitudinem aut dissimilitudinem a parte rei repertam habere; sed ejusmodi relatio existens inter non entia est omnino rationis, ac proinde dependet ex mentis consideratione (2).

Ens rationis non est in meta extrinseca rei denominatione.

Ex dictis poteris judicare, quid dicendum sit de illa sententia reponente naturam entis rationis in mera extrinseca denominatione, qua res dicitur cognita: quæ doctrina falsa videtur esse. Primo, quia denominatio hujusmodi extrinseca convenit etiam entibus realibus, quando actu cognoscuntur, quin tamen ideo convertantur in entia rationis. Ergo denominatio cogniti sola non est forma constituens ens rationis. Præterea illud solum est ens rationis, cujus totum esse est cognosci. Atqui denominationes extrinsecae non sunt hujusmodi. Nam cum dico: *Petrus est visus; Petrus est cognitus; Deus est Creator*, etiamsi nullus intellectus cogitet *videri parietem, Petrum esse cognitum, Deum esse creatorem*, veræ sunt propositiones. Ergo clarum est, quod illa non sunt entia rationis. Verum est, quod si nullus intellectus cogitet Petrum, verum non erit Petrum esse cognitum; sed verum tamen erit Petrum esse cognitum, quamvis nullus intellectus cogitet Petrum esse cognitum: atque adeo non facio ens rationis, quando dico Petrum esse cognitum, quia hoc est independens ab eo, quod cognoscam Petrum esse cognitum» (3).

(1) Suar. disp. *Met.* 54, sect. 1. n. 8.

(2) Vide Suar. *ib.* sect. 6. n. 3. Cfr. Mastrius, *Logica* disp. 2, q. 9, n. 244.

(3) Georg. Rhodes, *Philos. Perip.* lib. 1, *Logic.* disp. 2, quæst. 1, sect. 2, *Dico* 2.º Vide Suarez disp. 54, sect. 2, n. 6 seqq.; Lossada, *Logic.* tract. 1, disp. 2, cap. 4, num. 15; Arriaga *Metaph.* disp. ultim.

Varie species entis rationis.

38. Jam reliquum est, ut varias species entis rationis indicemus. Primo dividi potest in *fundatum* et non *fundatum* (1). Fundatum dicitur illud, quod cum speciali aliquo motivo, fundamento vel occasione conflatur a mente, ut non gratis omnino ac temere fingatur, sed occasione aliqua desumpta ex naturis ac proprietatibus rerum. Et appellari etiam solet a quibusdam ens rationis *non prohibitum*, vel non *chimæricum*, vel etiam *rationis ratiocinatae*. E converso non fundatum caret ejusmodi motivo ac fundamento; et vocatur etiam ens rationis *prohibitum*, *rationis ratiocinantis*, et *chimæricum*. Quamvis enim omne ens rationis, in se inspectum, sit revera chimæricum, aliqua tamen formantur a mente prorsus arbitrarie, quæ proinde peculiari modo chimærica vocari merentur. Sic universale a parte rei existens, vel *esse* aliquod malignum privationis cum aliquo motivo finguntur: itemque relatio Creatoris in Deo; circulus autem quadratus vel lapis rationalis omni prorsus caret fundamento. Non enim quodvis fundamentum sufficit ad fabricanda entia rationis fundata, sed opus est aliqua ratione objectiva, quæ, saltem apparenter, suadeat, et alliciat intellectum ad judicandum aliquid per modum realis entis, cum tamen nullam habeat realitatem (2).

Alia est trita divisio entis rationis in *negationem*, *privationem* ac *relationem* (3), quæ colligitur ex Aristotele (4). Negatio et privatio tunc fiunt entia rationis, cum concipiuntur non per modum puri non *esse*, verum per modum realis cujusdam entitatis. Relatio autem tunc constituit ens rationis, quando fingitur ab intellectu nostro, ubi non est, vel quando id, quod non est relatio, nec relationem habet, intelligitur

sect. 1; Joan. a S. Thoma, *Logic.* quæst. 2, art. 1 paragr., *Ex quibus elici potest*; Rub. *Logic.* tract. de *ente rationis*, paragraph. *Quid sit ens rationis*.

(1) Cfr. S. Th. 1.º disp. 2, q. 1, a. 3.; dist. 19, q. 5, a. 1.; Suar. loc. cit. sect. 4, n. 2.

(2) Cfr. Lossada, disp. 4.^a *Metaph.* cap. 4, n. 39.

(3) Cfr. quæst. 21 de *Verit.* a. 1, in corp. et ad 2.um art. 2 ad 7.um et alibi.

(4) Apud Suar. disp. cit. sect. 3, n. 1; Conimb. loc. cit. *Logicæ*, a. 2, q. 6, in *Præf. Porphy.*

per modum respectus. Hoc modo rationem hominis, quam per identitatem prædicamus de Petro, Paulo cæterisque individuï, apprehendere possumus velut aliquid respectum habens ad illa individua, cum tamen nulla realis intercedat relatio, quippe quæ realem vindicat extremorum relatorum distinctionem. Sic etiam in Deo creationem concipimus velut respectum quemdam ad res creatas; et in rebus cognitis facile fingimus ordinem et habitudinem quamdam innasci versus cognoscentem, ex eo quod cognoscantur, cum tamen cognitio nihil reale ponat in objecto cognito, sed extrinsecam dumtaxat illi tribuat denominationem. Quare patet negationem, privationem et relationem esse species entis rationis, et quidem distinctas inter sese. Quid differant negatio et privatio, jam vidimus in superiori articulo. Quod autem relatio constituat ens rationis ab eis distinctum ex eo constat, quod fundamentum intellectus «ad concipiendam relationem rationis non est negatio aliqua vel remotio entitatis, sed potius est aliqua positiva entitas, quæ a nobis non perfecte concipitur, nisi per modum respectus;» nec «fingitur ad concipiendam ipsam relationem seu carentiam relationis (realis) per modum entis positivi, sed ad concipiendum aliquid aliud, quod in re positivum est et absolutum, ita tamen connexum cum alio, ut ea ratione per modum respectivi a nobis concipiatur» (1).

Solum dubitari potest, num ea divisio sit sufficiens et adæquata. Et ratio est, quia ens rationis proportionaliter dividi potest per omnia prædicamenta, et ad prædicamentum quidem substantiæ referri possunt innumera monstra et chimæ, velut *bircocervus*. «Rursus in qualitate videtur esse magna latitudo entium rationis, nam *famam* v. g. et *honorem* concipimus, ut dispositionem convenientem personæ honoratæ seu bonæ famæ, cum tamen illa tantum sit ens rationis... Item dominium humanum vel jurisdictio concipiuntur ut potestates quædam, quæ propterea appellari solent potentiæ morales; tamen sunt entia rationis. Deinde sic fingimus chimæram, ita in illa fingere possumus

(1) Vide Suar. disp. 54, sect. 3, n. 5., apud quem videnda sunt, quæ sequuntur, et legenda tota illa sect. 3, et sect. 5.^a

figuram propriam ejus, quæ ut sic erit quædam qualitates rationis. Et fere ad hunc modum possunt in chimæra reliqua prædicamenta per modum entium rationis confingi, ut si quis in ea excogitet proprias actiones vel passiones, seu modos et proprium *ubi* et similia... Item in prædicamento *Quando* concipimus extensionem imaginariam vel denominationem ab extrinseco tempore ut mensurante, ac si esset quippiam in re denominata» (1). Et idem dicatur de spatio imaginario, quod ad quantitatem revocatur (2).

Hoc dubium fuse solutum videri potest apud Eximium Doctorem (3); sed illa videtur perspicua et simplicissima solutio, quam idem Suarezius tandem proponit, nimirum sub membro *negationis* in tripartita illa divisione commode posse comprehendi omnia entia rationis, quæ in quovis prædicamento fingi possunt, et sint diversa a privatione ac relatione. Unde divisio illa communis ac celebris non desinit esse recta, nec illi repugnat, quod per omnia prædicamenta possint entia rationis fingi, nam reliqua omnia, præter relationes, per modum privationum aut negationum confinguntur (4).

ARTICULUS III.

Expediuntur nonnullæ quæstiones ad ens rationis spectantes.

Reliquum est, ut aliquid delibemus de præcipuis controversiis circa ens rationis inter priscos Doctores fuse agitari solitis. Et primo quidem

(1) Apud Suar. loc. cit. lect. 4, n. 1.

(2) Cfr. si placet Mastrius, qui rejecta communi divisione in negationem, privationem ac relationem, partitur ens rationis pro numero Prædicamentorum, *Logic. disp. 3, quæst. 7, a n. 99 ad 103.*

(3) Suar. loc. cit. n. 2-10.

(4) Suarez, *ibid.* n. 10.